

УДК 311.21:339.727.22(477)

І. М. Крепчук,
аспірантка,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
innessa.stat@gmail.com

Статистичне дослідження залучення прямих іноземних інвестицій в Україну

Статтю присвячено питанням залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Розглянуто сутність інвестиційного процесу і прямих іноземних інвестицій, проаналізовано динаміку і галузеву структуру останніх, а також їх розподіл за країнами-інвесторами. Визначено чинники, що вплинули на зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні. Запропоновано комплекс заходів зі створення якісно нових умов для інвесторів і практичні рекомендації щодо покращення загального інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, резиденти, нерезиденти, інвестиційна діяльність, економічна криза, пільговий режим, іноземні інвестори.*

И. Н. Крепчук,
аспірантка,
Национальная академия статистики, учета и аудита

Статистическое исследование привлечения прямых иностранных инвестиций в Украину

Статья посвящена вопросам привлечения прямых иностранных инвестиций в Украину. Рассмотрена сущность инвестиционного процесса и прямых иностранных инвестиций, проанализированы динамика и отраслевая структура последних, а также их распределение по странам-инвесторам. Определены факторы, повлиявшие на уменьшение объема прямых иностранных инвестиций в Украину. Предложены комплекс мер по созданию качественно новых условий для инвесторов и практические рекомендации по улучшению общего инвестиционного климата в Украине.

Ключевые слова: *прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, резиденты, нерезиденты, инвестиционная деятельность, экономический кризис, льготный режим, иностранные инвесторы.*

I. M. Krepchuk,
Postgraduate student,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Statistical Research of Attracting of Foreign Direct Investment in Ukraine

The objective of the study is to analyze the peculiar features of foreign direct investment (FDI) in Ukraine, outline the problems related with foreign investing in Ukraine and formulate recommendations on their potential solutions.

A statistical analysis of FDI flows to Ukraine, covering 1996–2014, shows that FDI scopes, being quite insignificant over the period under study, featured upward tendency, which, however, changed to negative one at the end of 2014. The analysis of FDI distribution by investing country in 2014 shows that more than 80% of FDI came from 10 biggest investing countries. The analysis of FDI by economic activity in 2014 shows that the major share of FDI was accounted by the three activities: industry (32.3%), excluding the high tech segment, finances and insurance (25.1%), trade (13.1%). Yet, professional, research and technical activities accounted for only 6.2% of FDI, which is less than real estate (8.3%).

A detailed review of essential reasons behind the bad investment climate in Ukraine and declining flows of FDI to Ukraine is made; central problems of FDI in the Ukrainian context are highlighted. It is emphasized that FDI flows to Ukraine cannot be intensified and streamlined to the innovation-driven economic development unless the innovation attractiveness of Ukraine is enhanced. A set of priority measures capable to improve the conditions for foreign investment in Ukraine is proposed.

Key words: *foreign direct investment, investment climate, residents, nonresidents, investment activity, economic crisis, privileged regime, foreign investors.*

© I. M. Крепчук, 2015

З посиленням тенденцій до глобалізації та інтернаціоналізації Україна, яка стала на шлях інтеграції у світове господарство, прагне створити відкриту економічну систему. Але щоб подолати інерційний, застарілий індустріальний етап розвитку і вийти на світові ринки як рівноправний економічний суб'єкт, Україна потребує значних капітальних інвестицій.

Інвестиції відіграють важливу роль в економіці будь-якого підприємства і країни в цілому, оскільки вони є основою для систематичного оновлення й розширення виробничого капіталу, прискорення науково-технічного прогресу та поліпшення якості продукції, структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку всіх галузей економіки.

Оскільки в Україні практично повністю відсутні внутрішні фінансові ресурси, велике значення для її економіки мають іноземні інвестиції. Без них неможливі підготовка та запуск у виробництво нових видів продукції (робіт, послуг), підвищення якості та покращання дизайну товарів, використання нових видів матеріалів, реалізація заходів з енергозбереження тощо [1, с. 18].

Утім іноземне інвестування в Україну наразі ускладнюється, з одного боку, через світову економічну кризу, за якої попит на фінансування значно перевищує його пропозицію, з іншого – через несприятливість інвестиційного клімату в Україні загалом. Важливість іноземного інвестування для економіки України за наявності перепон для його активізації зумовлюють актуальність досліджень у цій сфері, зокрема у частині аналізу показників динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну.

Метою дослідження є аналіз особливостей залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну в умовах формування глобального економічного простору, визначення проблем іноземного інвестування в Україні та пошук можливих шляхів їх вирішення.

Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України вивчали такі вчені, як О. Балануца, М. Беліма [2], Б. Губський, С. Гуткевич, Л. Діденко, С. Захарін, Г. Кізіна, С. Козловський, Г. Корепанов [3], О. Кулік, І. Палінська, А. Пересада, О. Рогач, В. Сазанова, Н. Скоробогатова, О. Соєнук, С. Фомін А. Чернишова [4], Л. Шик [5] та ін.

Проблемам оцінки та регулювання інвестиційної діяльності присвячено значну кількість праць. Характеристики та ризики інвестиційної діяльності, а також чинники, що зумовлюють особливості інвестиційного процесу в Україні, детально проаналізовано у дослідженні [6]. Та, незважаючи на це, запропоновано дуже мало обґрунтованих пропозицій щодо механізму залучення ПІІ, який би сприяв оптимізації обсягів надходжень. Тому виникає необхідність у подальшому вивченні й опрацюванні питань підвищення привабливості

інвестиційного середовища в державі, оцінки впливу ПІІ на її інвестиційну безпеку, активізації вітчизняних інвестиційних процесів, а також удосконалення організаційно-економічних дій із залучення ПІІ в економіку країни.

Іноземні інвестиції – це цінності, які іноземні інвестори вкладають в об'єкти інвестиційної діяльності в Україні з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [7]. Прямі інвестиції – це вкладання цінностей у статутні капітали в обмін на корпоративні права, емітовані господарськими товариствами, які передбачають встановлення довгострокових відносин між інвестором і підприємством [8].

Інвестиція є прямою, якщо капітал / права власності нерезидента складає не менше 10% вартості статутного капіталу підприємства-резидента або нерезидент має не менше 10% голосів в управлінні підприємства-резидента. До категорії прямих інвестицій також належать інвестиції, отримані в результаті укладання концесійних договорів і договорів про спільну інвестиційну діяльність; зобов'язання / вимоги за кредитами та позиками, торговими кредитами та інші зобов'язання / вимоги підприємств-резидентів перед / до прямими(х) інвесторами(ів). Інвестиції вважаються прямими в тому разі, якщо інвестор володіє контрольним пакетом акцій (часток) господарського товариства. А величина контрольного пакету акцій може змінюватись в певних межах, залежно від розподілу акцій між акціонерами (учасниками) [8].

Державне статистичне обстеження ПІІ юридичних осіб, яке проводиться Держстатом, здійснюється з 1994 року (початок інвестування). Досліджуючи тенденції ПІІ останніх років, можна стверджувати, що обсяг залучених ПІІ в Україну залишався незначним, але мав тенденцію до зростання до 2014 року, коли тенденція змінилася на негативну (рис. 1, за даними [9]).

Обсяг ПІІ (акціонерного капіталу), залучених в економіку України станом на 31 грудня 2014 р., становив 45916,0 млн дол. США, а на одну особу населення – 1072,0 дол. США. У 2014 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2451,7 млн дол. США ПІІ. Зменшення ПІІ за цей період становить 13592,1 млн дол. США (переважно унаслідок курсової різниці – 12246,5 млн дол. США). ПІІ надійшли в Україну зі 131-ї країни світу. Із країн ЄС із початку інвестування надійшло 35575,5 млн дол. США інвестицій (77,5% від загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 10340,5 млн дол. США (22,5%).

У 2014 році до десятки основних країн-інвесторів, на яких припадає майже 83% загального обсягу ПІІ в Україну, входять: Кіпр – 13710,6 млн дол. США, Німеччина – 5720,5 млн дол. США, Нідерланди – 5111,5 млн дол. США, Російська Федерація – 2724,3 млн дол. США, Австрія – 2526,4

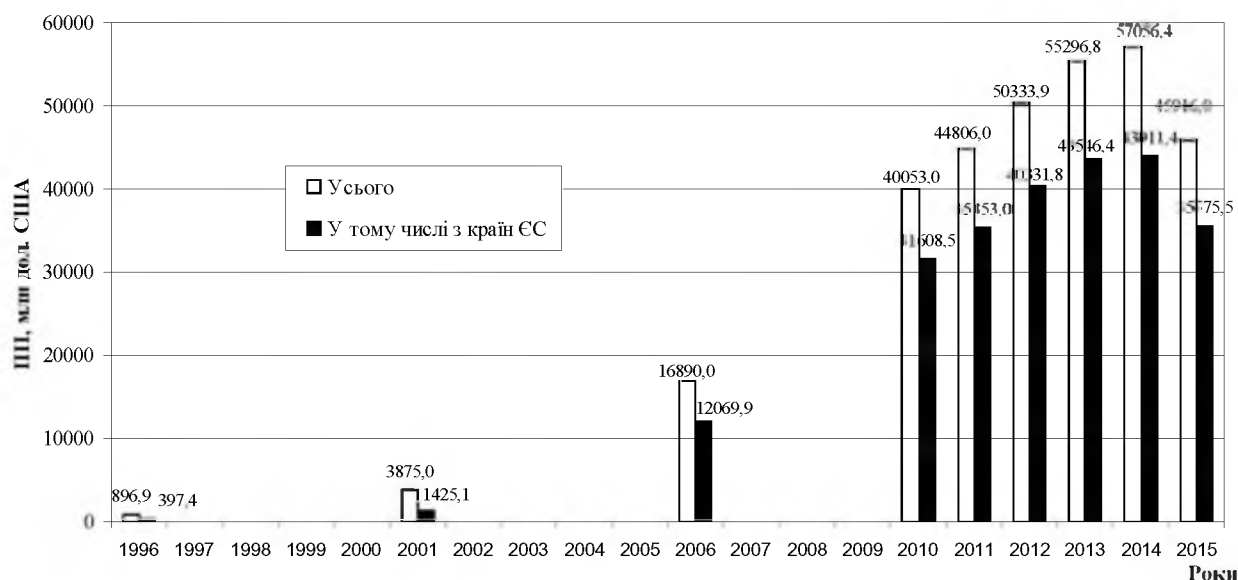

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну (наростаючим підсумком)

млн дол. США, Велика Британія – 2145,5 млн дол. США, Віргінські Острови (Британія) – 1997,7 млн дол. США, Франція – 1614,7 млн дол. США, Швейцарія – 1390,6 млн. дол. США та Італія –

999,1 млн дол. США. Розподіл ПІІ (акціонерного капіталу) в Україну за основними країнами-інвесторами надано на рис. 2 (за даними [9]).

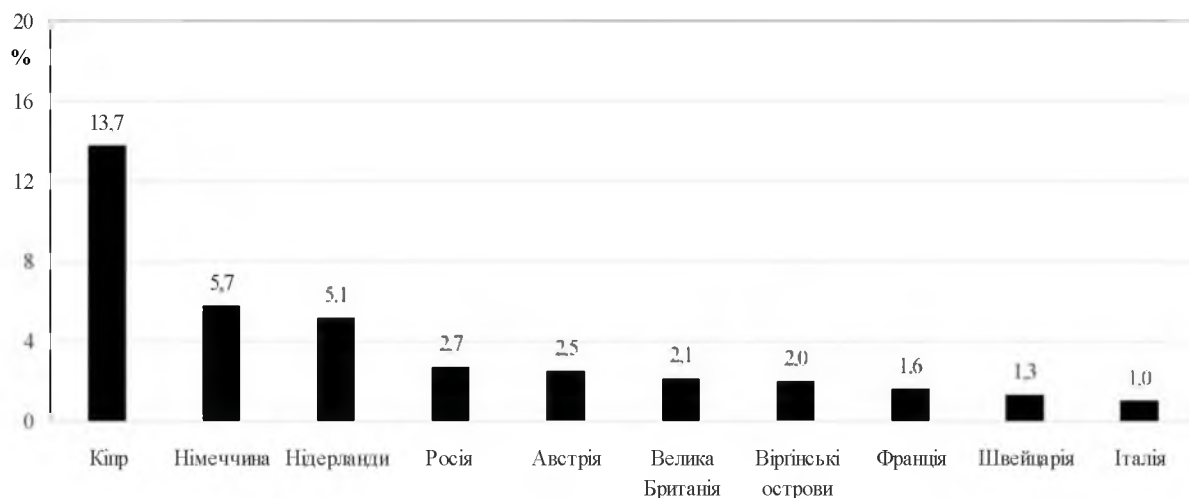

Рис. 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій в Україну за основними країнами-інвесторами

Аналіз ПІІ передбачає визначення їх галузевої та регіональної структури. Щодо галузевої структури ПІІ, то найбільші їх обсяги в Україні припадають на харчову промисловість, торгівлю, машинобудування і металообробку, фінанси, кредит і страхування, транспорт і зв'язок, паливну промисловість, будівництво та промисловість будматеріалів, чорну і кольорову металургію та ін. (табл. 1, за даними [9]).

Розглянувши ПІІ за видами економічної діяльності, слід зазначити, що значна частка прямих іноземних інвестицій у 2014 р. припадала на три

види діяльності: промисловість (32,3%), але не на високотехнологічні її галузі, фінансову та страхову діяльність (25,1%), торгівлю (13,1%). Водночас на професійну, наукову та технічну діяльність припадало лише 6,2% ПІІ, тобто менше, ніж на операції з нерухомим майном (8,3%).

З 1 січня 2013 року набрав чинності Закон України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць”, який визначає особливості оподаткування ввізним митом

Прямі іноземні інвестиції в Україні за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Обсяги ПІІ на			
	01.01.2014 р.		31.12.2014 р.	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Усього	57056,4	100,0	45916,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	776,9	1,4	594,1	1,3
Промисловість	18067,5	31,7	14817,1	32,3
– добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1953,1	3,4	1461,2	3,2
– переробна промисловість	14894,6	26,1	12569,5	27,4
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	3228,0	5,7	2732,4	6,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	134,3	0,2	132,4	0,3
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	533,5	0,9	460,1	1,0
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	520,1	0,9	273,4	0,6
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1196,5	2,1	898,0	2,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	71,7	0,1	48,7	0,1
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1484,3	2,6	1219,9	2,7
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	6217,2	10,9	5538,3	12,1
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	1220,5	2,1	1012,3	2,2
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	288,5	0,5	254,1	0,6
– постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1140,8	2,0	717,0	1,6
– водопостачання; каналізація, поводження з відходами	78,9	0,1	69,4	0,2
Будівництво	1580,0	2,8	1289,9	2,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6829,3	12,0	6019,2	13,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1535,3	2,7	1144,3	2,5
Тимчасове розміщування й організація харчування	446,5	0,8	364,5	0,8
Інформація та телекомунікації	2051,2	3,6	1857,4	4,0
Фінансова та страхова діяльність	15048,9	26,4	11537,4	25,1
Операції з нерухомим майном	4768,3	8,4	3804,4	8,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	4006,8	7,0	2837,0	6,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1686,9	3,0	1437,2	3,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,0	0,1	0,0
Освіта	12,0	0,0	12,2	0,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	60,7	0,1	50,7	0,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	157,0	0,3	128,2	0,3
Надання інших видів послуг	28,9	0,1	22,5	0,0

суб'єктів господарювання, що реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, зокрема декларує звільнення від сплати податку на прибуток до 2017 року та звільнення від сплати ввізного мита [10].

За оцінками експертів, негативний інвестиційний клімат в Україні обумовлений такими основними причинами:

1) несприятливі умови інвестування, зокрема недосконале законодавство щодо захисту прав власності, адміністрування податків, отримання у власність земельних ділянок, вимог до здійснення та контролю підприємницької діяльності;

2) нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури;

3) відсутність правових засад та дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інвестуванні.

Основними причинами зменшення обсягів припливу ПІІ в Україну є:

– невідписання Україною наприкінці 2013 р. Угоди про асоціацію з ЄС, що спричинило зниження показника привабливості інвестиційного клімату України до 1,81 з можливих 5 балів [11];

– неефективність законодавства щодо гарантування захисту прав інвесторів та акціонерів; саме тому в рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності 2013–2014 рр. за показником захисту прав власності Україна посідає 143 місце серед 148 країн [12, р. 377];

– значний рівень податкового навантаження: в 2014 році урядом було підвищено ставки деяких податків і зборів та переглянуто чинні податкові пільги, що обмежують можливості формування інвестиційних ресурсів;

– неефективність внутрішнього ринку, якому притаманна монополізація важливих секторів, нерозвиненість інфраструктури та тінізація торгівлі;

– складна економічна ситуація внаслідок окупації Криму і військових операцій на сході України.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що особливостями залучення ПІІ в Україну є орієнтованість на внутрішнього споживача, вкладання інвестицій у підприємства з більш високим рівнем рентабельності та швидким строком окупності. Ключовими проблемами у залученні ПІІ в Україну наразі є: політична та законодавча нестабільність, відсутність надійних гарантій захисту від змін українського законодавства, значний податковий та адміністративний тиск, значний рівень інфляції в країні та складність реєстраційних, ліцензійних і митних процедур.

Головною умовою активізації іноземного інвестування в Україні, спрямованого на інноваційний розвиток економіки, є підвищення інвестиційної привабливості, що потребує реалізації комплексу заходів, які можна назвати пріоритетними для сфери іноземного інвестування:

- удосконалення законодавства для забезпечення регулювання інвестиційної діяльності відповідно до європейських норм;

- розвиток інвестиційного ринку та інвестиційної структури;

- реалізація інвестиційних проектів за принципом “єдиного вікна”;

- удосконалення засад зовнішньоекономічної діяльності;

- забезпечення стабільної та ефективної роботи банківської системи;

- створення державних гарантій захисту інвестицій;

- забезпечення політичної та економічної стабільності;

- постійний моніторинг та інформування потенційних інвесторів щодо змін в інвестиційному середовищі.

Вищезазначені заходи можуть бути реалізовані шляхом створення системи інституцій і механізмів, що полегшують діяльність інвесторів в Україні, та ведення скоординованої інформаційно-маркетингової політики, що суттєво покращить інвестиційну привабливість країни у світі. Здійснення цих заходів сприятиме покращанню інвестиційного іміджу України, а отже, збільшенню обсягів залучення ПІІ, що формуватиме надійне підґрунтя для інноваційного розвитку економіки та підвищення якості життя громадян.

Поступальний рух будь якої держави, в тому числі й України, значною мірою визначається збалансованим, динамічним розвитком усіх її регіонів. Україні притаманна висока неоднорідність регіонального економічного середовища. Зберігання економічних і соціальних регіональних диспропорцій негативно впливає не тільки на розвиток окремо взятого регіону, а й на тенденції економічного розвитку на макрорівні, встановлення та підтримання єдиних соціальних стандартів для населення на всій території держави. Як напрям подальших досліджень у цьому напрямі слід зазначити детальне вивчення інвестиційної привабливості регіонів України та їх порівняльний аналіз на базі статистичних даних щодо залучення ПІІ, що необхідно для розробки нових стратегій пошуку капіталовкладень.

Список використаних джерел

1. Петухова О. М. Інвестування : [навч. посіб.] / О. М. Петухова. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 336 с.

2. Беліма М. Регіональний розвиток України та прямі іноземні інвестиції / М. Беліма // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 12. – С. 29-32.

3. Корепанов Г. С. Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.10 "Статистика" / Г. С. Корепанов. – К., 2015. – 20 с.

4. Чернишова Л. О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л. О. Чернишова, В. В. Сазанова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 87–90.

5. Шик Л. М. Стан іноземного інвестування в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення / Л. М. Шик, Н. Є. Скоробогатова // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3 (7). – С. 217–224.

6. Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні : аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – Режим доступу :

<http://www.niss.gov.ua/articles/1550>

7. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР, станом на 11.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>

8. Кудряшов В. П. Курс фінансів : [навч. посіб.] / В. П. Кудряшов. – К. : Знання, 2008 – 431 с.

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.

10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 06.09.2012 р. № 5205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

11. Що думає бізнес: результати Індексу інвестиційної привабливості України у 4 кварталі 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/important/item/10192-2013-12-19-1420>

12. The Global Competitiveness Report 2013–2014 [Electronic resource] / ed. by K. Schwab. – Access mode :

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

Посилання на статтю:

Крепчук І. М. Статистичне дослідження залучення прямих іноземних інвестицій в Україну / І. М. Крепчук // Статистика України. – 2015. – № 4. – С. 18–23.

УДК 669:334.716-047.44-044.52

А. В. Сидорова,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної статистики,
E-mail: prima100@list.ru;

А. М. Глущенко,

аспірант,
E-mail: statproff@gmail.com;
Донецький національний університет

Інтегральна оцінка змін на металургійних підприємствах

Сформовано підхід до обчислення інтегрального показника змін, що відбуваються на металургійних підприємствах, на основі багатовимірної середньої. Проведено розрахунок запропонованого коефіцієнта за допомогою даних фінансової звітності трьох металургійних комбінатів: Дніпровський металургійний комбінат імені Ф. Е. Держинського, АрселорМіттал Кривий Ріг, Запоріжсталь. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення управління змінами вищевказаних підприємств.

Ключові слова: інтегральний коефіцієнт змін, металургійні підприємства, управління змінами, функціональна підсистема, метод аналізу ієрархії, нормування показників.

© А. В. Сидорова, А. М. Глущенко, 2015